

**Journal of Foreign
Language Teaching
and Applied Linguistics**

Volume 4 - Number. 2 - 2017

Journal of Foreign Language Teaching and Applied Linguistics

Volume 4 - Number. 2 - 2017

First published 2014

Sarajevo 71210

© 2017 Azamat Akbarov for selection and editorial matter; individual contributors their contribution

Editor-in-Chief

Azamat Akbarov

The Editorial Advisory Board

Susan Gass, Michigan State University, USA
Vivian Cook, University of Newcastle, UK
Diane Larsen-Freeman, University of Michigan, USA
Milena Žic-Fuchs, University of Zagreb, Croatia
Larry Selinker, New York University, USA
Mona Baker, University of Manchester, UK
Mirjana Mavrk, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Nebojša Vašić, University of Zenica, Bosnia and Herzegovina
Marijana Sivrić, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina
Izabela Dankić, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina
Rebecca Tipton, University of Manchester, UK
Irina Kholina, Moscow State University, Russia
Amir Pušina, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Marie J. Myers, Queen's University, Canada
Danijela Vasic, University of Belgrade, Serbia
Alyse Schoenfeldt, Palm Beach State College, USA
Neva Cebron, University of Primorska, Slovenia
Snežana Bilbija, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Igor Lakić, University of Montenegro, Montenegro
Giovanni Borriello, Roma Tre University, Italy
Željka Babić, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Yevgenij Paščenko, University of Zagreb, Croatia
Merima Osmankadić, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Sanja Radanović, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Nedžad Leko, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Aid Smajic, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Natasa Kostic, University of Montenegro, Montenegro
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Vesna Bulatovic, University of Montenegro, Montenegro
Roberto Dapit, University of Udine, Italy
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

TABLE OF CONTENTS

The methods of teaching foreign language to students of higher educational institutions studying different specialties	7
<i>Abdimaulen G</i>	
Language learner autonomy and learning strategies: applying informal drama techniques in EFL classroom	13
<i>Akhmedova Suirik & Akbarov Azamat</i>	
Cross-lingual transfer of national and cultural semantics of phraseological units	21
<i>Alshinbayeva Zhuldyz & Zharkynbekova Sholpan & Satenova Serikkul</i>	
Linguistic world-image of Kazakhstan and the USA: Through the lens of students	27
<i>Konurabayeva Zhanar & Sagadiyeva Zamzagul</i>	
Mythologization of the people's consciousness and belief in the Kyrgyz, Russian and Turkish political discourse	37
<i>Kyzzhibek Bakzailu</i>	
Ағылшын тілін көсіби бағдарлай отырып оқытуда терминдерді мәнгерту процесін оңтайландыру <i>Мажит Зура & Гүлдана Жұмагалиева</i>	43
Issues of translation rhetorical situations in Turkish fiction into Russian	55
<i>Mirzoyeva Leila & Syurmen Oxana</i>	
Бала тіліндегі етістіктің колданысы мен мағынасы	57
<i>Мұхамад Құралай & Мыңбаева Жансая</i>	
Peculiarities of ICT activities in ELT at secondary schools	63
<i>Nurakhmet Zhuldyz</i>	
Дәстүрлі және қазіргі тілдік санадағы «қасқыр» лексемасының лингвомәдени сипаты	57
<i>Ордабекова Хафиза & Саяле Бурбекова</i>	
Content and language integrated learning in poly-lingual groups as collaborative means of enriching high school education	75
<i>Sagitdinova Tanzilya</i>	
The main types of work on the development of writing skills of 11 th grade students' of the International Baccalaureate Diploma Program	79
<i>Stassishina Valentina & Seisenbayeva Zhadyra</i>	
Role of critical thinking in development of spontaneous speech on lessons of professionally oriented English	85
<i>Tleshova Zh & Baigonysssova K</i>	
Қазак тілін үйретуде көркем әдебиет мәтіндерін пайдалану	95
<i>Зекенова Ажар & Маяленова Гульмира & Қайыпбаева Мира</i>	
Problems in teaching the functional and semantic features of the verb "otyr" in the Kazakh language	101
<i>Zholshayeva Maira</i>	
К вопросу об организации учебной практики. По специальности	109
<i>Жумалиева Рахима</i>	

Ағылшын тілін көсіби бағдарлай отырып оқытуда терминдерді менгерту процесін онтайландыру

Мажит Зура & Гүлдана Жұмабалиева
Қазақстан Республикасы Президентінің жаңындағы Мемлекеттік
басқару академиясы Дипломатия институты

Абстракт: Қазіргі жаһандану заманында, Қазақстанның Болон процесіне қатысу кезеңінде жыл сайын қазақстандық мамандардыңeuropалық еңбек нарығына шығу мүмкіндігінің артуына байланысты шеттілді мамандарды даярлау мәселесі алдыңғы орынга шығып келеді. Қазіргі заман адамы күннен- күнге өзгеріп жатқан ақпарат ағымын тек қана өз тілінде менгеріп қана қоймай, сонымен қатар әлемдік қауымдастыққа тиесілі ақпараттармен алмасу мүмкіндігіне ие болуы қажет.

Түйінді сездер:
Ағылшын тілі,
терминдерді
менгерту, оқыту
тәсілдері

Article History
Submitted: 16.06.2017
Accepted: 18.10.2017

KIPIСІПЕ

Шет тілін менгеру біздің уақытымызда кәсібіліктің қажетті шарты болып табылады. Ал көсіби қарым-қатынас жасауға жоғары оку орнынан кейінгі білім беру орындарының тындаушыларын даярлаудың осы міндеттін шет тілін көсіби бағдарлай отырып оқыту тәсілі шеше алады. Бұл жердегі көсіби бағдарлай отырып оқытудың негізінде магистранттар мен докторанттарға шет тілін оқыту кезінде көсіптің немесе мамандықтың ерекшеліктеріне байланысты қажеттіліктер есепке алынып негізделген оку үрдісі түсіндірледі, яғни шет тіліндегі терминологиялық бірліктер катарымен жұмыс істеу көзделеді.

Көсіби мамандандырылған салаларда болашақ көсіп иелеріне арнайы ұғымдар мен терминдерді пайдаланып сөйлеуге үйрету олардың алған білімдерін тұрақтандырады. Жалпы, термин латынның «terminus», «шек», «шекара» деген мағынаны білдіретін сөзінен келіп шықкан. Термин жалпы қолданыстағы сөздерден мынадай белгілерімен ерекшеленеді:

1. Термин маман ортада қабылданады, бұл дегеніміз терминдер белгілі бір мамандық пен көсіпке байланысты ұғымды білдіру үшін сала мамандарының қатысуымен жасалады деген сөз, ал күнделікті тұрмыс тіршілікте пайдаланып жүрген сөздер қарым-қатынас қажеттігінен туындаиды және тілді тұтынуышы кез -келген адам жасай алады;
2. Термин – белгілі бір арнайы нысандың немесе ұғымның атауы. Терминнің озі білдіретін ұғымға сәйкестігі, моносемиялығы, халықаралық масштабта қолданылатындығы, мәнмәтінге тәуелсіз екендігі, жүйелілігі сияқты белгілерімен ерекшеленеді.

Арнайы ғылым салаларында қолданылатын терминдер жайдан - жай қолданылып жүрген жоқ. Осы омірге келген терминдер кай сала болмасын, міндетті түрде белгілі бір қызметпен келеді. Сондықтан терминнің ен негізгі ерекшелігі ретінде оның функцияларын (қызметтерін) атауға болады. Термин функциясы (қызметі) арнаулы сала ұғымының атауы ретінде термин атқаратын қызметтердің жиынтығы. Терминнің келесі қызметтері бар:

- номинативтік;
- ұғымдық (сигнификативтік);
- қатысымдық (коммуникативтік);
- pragmatikaлық;
- эврикалық;
- когнитивтік.

Ұғымдық функцияны, әлбетте басқа сөзben де атауға болады, белгілеу функциясы немесе таңбалau функциясы. Сигнификативті функциянының лексикалық бірліктерін қарастырганда, оның белгілеу жолдары, дәлелденуі бойынша тілдік белгілеудің түрлері, белгілердің объектілер типтеріне деген қарым-қатынасы зерттеледі; термин негізінен оның түсіндірмелі мағынасын білдіреді.

Терминнің үшінші функциясы-қатысымдық-реципиентке біршама мазмұнды стилистикалық ақпаратты кері байланыс болатындағы етіп жеткізу құралы ретінде

сипатталады. Қатысымды функция информативті деп те аталаңады. Аталған ақпаратты жеткізу үшін, ол арнайы білімді жеткізу құралы болатындығын естен шығармауы керек. Соңдай-ак термин білімді кеңістікте және уақыт төңірегінде жеткізеді. Фалымдар, өндіріс мамандары, басқару саласында қызмет ететін адамдар арасында арнайы білім туралы ақпарат алмасу барысында, олар назар бағыттағанғылыми, техникалық және басқа да терминдер қолданады. Ақпаратты дұрыс қабылдануы нақты терминдерді дұрыс пайдаланумен байланысты.

Тілдік белгілеудің pragmatikalық функциясы коммуникативті функциямен тығыз байланысты. Ол коммуникацияның катысушылары, тілдесу кезіндегі нақты жағдайлар және саланың белгімен байланысын анықтайды. Ол реципиентке ықпал ете отырған тіл продуктінің таңдаған мақсатына байланысты болады: сендіру, іс әрекетке итермелесу. Термин үшін мақсаттар диапазоны жеткілікті түрде шағын болып келеді.

Когнитивті функция - терминді объективті шындық пен адамның ішкі өміріндегі құбылыстар мен заттарды тану кезіндегі ұзақ уақыттың қорытындысы ретінде анықтайды, яғни арнайы концептің вербализациясы сияқты, бірақ олар алғашқы кезде ойлау объективті ретінде ғана емес, сонымен сезімдік тану болады (бұл фактіде терминдер метафорлар және терминдер метонимияларды қурауда негізделеді) [2, 25].

Әдіснамасы. Маманның кәсіби саласындағы терминдерді танып, білуі, кәсіби ортада дұрыс қолдана білу дағдыларын жете менгеру- нағыз кәсіби шеберлік, тілді терең білу көрінісі, нақтырақ айтқанда, ғылымды игеру – оған тән терминологиясын менгеру, кәсіби іс- әрекетінде еркін қолдана білу құзіреттілігінің қалыптасуы.

Мамандыққа қатысты тыңдаушыларға терминдерді менгерту барысында тыңдарманның сөздік қоры дамып, оку техникасы қалыптасып, дұрыс сөйлеуге, сауатты жазуға, ойлау шеберлігін арттыруға, термин сөздерді ажыратса білуге үйрету болып табылады. Термин сөздерді менгерту үшін алдымен мамандыққа байланысты, оның сырын аштын мәтін таңдалу керек.

Ф. Оразбаева құзіретті маман болудың алғышарттарының бірі кәсіби тілдесімді: «Тіл үйренушілерге белгілі бір мамандықтың саласына байланысты сөйлеудің ұлтілерін, мамандыққа қатысты сөздерді, тілдік қолданыстарды, терминдерді үйрету,»- деп анықтайды. [2;47]

Білім алушылар кәсіби тілдік құзіреттіліктің негізгі буыны салалық терминологияның негізгі ұғымдары мен түсініктерін, оның өзекті мәселелерін, терминжасамның когнитивтік негіздерін білмесе, ғылыми мәтін лексикасын менгереп алмайды.

Академия тыңдаушыларына терминологиялық лексиканы менгерудегі байланыстық-когнитивтік тәсілді жүзеге асырудың негізінде келесі лингвоәдістемелік қағидаттар (шет тілдерін үйретудің қағидаттары) жатыр: 1) байланыстық (коммуникативтік) қағидасы; 2) тұған тілін ескеру қағидасы; 3) тіл аспектілерінің және сөйлеу қызметі түрлерінің жіктелу және бірігу қағидасы.

Байланыстық қағидасыншет тілінде кәсіби-бағдарланған қарым қатынасты жүзеге асыру мақсатында тілдік қызмет контекстіндегі терминологиялық лексикаға

бағдарланған оқуды қамтамасыз етеді. Бұл қағида байланыстық жаттығулар жүйесін, тапсырманы ағылшын тілінде түсіндіру, сабак барысында тілдік ортаны құру арқылы жүзеге асырылады. Мамандықтың шет тілін оқу курсы көсіби-бағытталған сипат қана емес, байланыстық-бағдарланған сипатқа да ие болуы керек.

Көсіби-бағдарланған байланыс үрдісі сабак барысында қажетті терминологиясы бар, тілдік материалдармен жана сәнбадаштар мен әлеуметтік мәндермен орында арқылы қамтамасыз етіледі. Байланыстық жаттығулардың басты құрауышына байланыстық есептер мен орындауды бақылауды қоспағанда, байланыстық тапсырмалар кіреді. Байланыстық тапсырмалар пікірталастың, рөлдік ойынның, іскерлік ойынның, киялдағы жағдайдағы назары мен күшін бірлескен сөйлеу қызметіне бағыттайтының Соньмен бірге қатал емес, яғни сөйлеу қызметін және тілдік құралдарын қолдануды минималды басқару деңгейінде сөйлеу әрекетінің желісін тындаушылар өздері басқарып отырады.

Тұған тілін ескеру қағидасы арнайы терминдерді түсіндіру, оларды семантизациялау, түсінілуін бақылау және қажетті терминологияны менгеру кезінде орыс, қазақ және ағылшын тілінде осы терминдерді салыстыруды жүзеге асыруды көздейді. Тындаушылардың тұған тілі жаттығуларды орындауда олардың тілдік даярлығының деңгейін дәл анықтауға мүмкіндік беретін көсіби-бағдарланған пікірлердің көрінісінде олардың жасаудағы негізгі тілінде қызметтің атқарады [1; 23].

Тіл аспектілерінің және сөйлеу қызметі түрлерінің жіктелу және бірігу қағидасы мамандық терминологиясын менгеру бойынша біріктірілген жұмыстарды жасаудың қажеттілігін көрсетеді. Мысалы, арнайы терминдер мағынасын менгеру жұмыстары оларды айтуда және естіп қабылдауды үйретумен бірігеді, көсіби-бағдарланған мәтіндерді оку болса оларды тындаумен, мазмұндан айтуда және аударумен біріктіріледі.

Бұдан бөлек, терминологиялық лексикаға үйретудің байланыстық-когнитивтік әдісін жүзеге асырудың негізінде белгілі бір жиі кездесетін әдістемелік қағидалар жатады: 1) өзіндегі бар біліміне негізделген білімді дамыту сипатындағы қағида; 2) сыртқы сөйлеу қызметі мен ішкі сөзойлау қызметін бағалауға және қажетті ақпаратты алу шығындарын бағалауға негізделген оқудың қызметтік сипаты қағидасы; 3) тілді менгеру барысындағы шешімдерді студенттер өздері жүзеге асырумен байланысатын дербестік қағидасы (Қандай білімдер жаңа болып табылады? Өзіндегі бар біліммен олар қалай байланысады? Қандай ақпараттар маңызды, ал қандай маңызды емес болып табылады? және т.б.); 4) бір жағынан тындаушылардың өзіндегі көсіби білімдері мен когнитивтік қабілеттерінің байланысуы және екінші жағынан олардың шет тілін менгеру деңгейінде негізінде тілдік және пәндей білімдердің балансы қағидасы; 5) оку барысында олардың тілдік байланыс жасау мүмкін болмайтын арнайы білімдерді белсенді қолданумен байланысатын сөзден ақпарат алу мақсатында тұған тілінен байланыстық стратегияларды аудыстыру қағидасы; 6) дұрыс жауаптарды алу сәтті жүзеге асырылуы үшін қажетті оку уақытынын тиімді қолдану негізінде оқытушының білім алушыларға позитивті концепцияның түрдемен, білім алушылардың сәтті жұмыстарын маддектаумен, студенттердің қызығушылықтары мен ынталарын ескерумен байланысатын позитивті сезімталдылық қағидасы; 7) шет тілін менгерудегі саналы және оны бейсаналы түрде менгерудегі тәпес тәндік қағидасы. Ол тындаушылардың тілдік болмаса да бір мәселелерін шешуде

шет тілін қолдану қажеттігімен қақтығысып, белгілі бір тіл бірліктерін есінде сақтап алуы кезінде көрінеді. 8) ішкі жүйелілік қағидасы. Мұнда тыңдаушылар өздігінше окудың ішкі жүйесін құрулары қажет, себебі сәйкес сыртқы жүйе қалай айтсақ да білім алушының кепілі бола алмайды.

Терминдерді құзіреттілік деңгейінде менгертуге қол жеткізу үшін оқыту үрдісін жаңаша жүйеге құру мәселесі өзекті болып табылады. Сондықтан білім алушы магистранттарға шет тілін қәсіби бағдарлай отырып оқытуда өз саласының терминологиялық жүйесімен таныстырудың әдіс-тәсілдерін зерделей отырып, білім алушыларды терминологиялық жүйемен таныстыруда пәннің мазмұны мен тілді кіріктіре оқыту ретінде танылған CLIL (Content and Language Integrated Learning) тәсілін қолданудың артықшылығына тоқталғымыз келеді.

Еуропада тілді болашақ қәсібінің мазмұны немесе тіл бағытынан тыс бірнеше пән арқылы оқыту *CLIL* (*Content and Language Integrated Learning*) – пәннің мазмұны мен тілді кіріктіре оқыту ретінде танылған. Еуропада 1990-шы жылдардан бастап таралған *CLIL* білім берудің барлық деңгейлерінде студенттерге “пән (мазмұны) шет тілі арқылы оқытылатын білім беру тәсілі” ретінде айқындалды [5;88]. Бұкіл әлем университеттерінде қарқынды енгізіліп жатырған бұл әдісті Қазақстанда да енгізу себептерінің бірі болып табылатын үш тілді дамыту саясаты басқа да экономикалық, саяси және әлеуметтік себептермен бір қатарда.

CLIL-дің теориялық негізі Л.С.Выготскийдің мәдени-тарихи теориясы мен *Жақын арадағы даму аймагы* (Zone of Proximal development (ZPD)) үғымына, Джим Кумминстың BICS/CALP (Basic Interpersonal Communicative Skills)/(Cognitive/Academic Language Proficiency) теориясынажәне америкалық психолог Бенджамин Блум ұсынған танымдық саладағы оқытудың педагогикалық мақсаттарының жіктелуі- Блум таксономиясына негізделеді [4;40].

CLIL-дің негізгі мақсаты студенттердің пән саласына сәйкес алдыңғы алған тәжірибелері мен жеке қызығушылықтарын интеграциялау жолы арқылы оларда CALP-ты қалыптастыру [6; 52]. Л.С.Выготскийдің, Джим Кумминстың жұмыстарын және Блумның таксономиясын зерделей отырып, CALP құрылымына үш компонентті жатқызуға болады: когнитивті компонент (оқытылып жатқан пән бойынша талдау, синтездеу, бағалау сияқты ойлау қабілетінің жоғарғы деңгейін дамытумен анықталады, ал бұл өз ойын нақты жеткізе алу, алғынан нетижелерді дәлелдеу және талдау, дәлелдер көлтіру, пайымдауды жеткізе алу, тұтасты бөліктерге бөле алу және олардың арасындағы өзара қарым-қатынасты анықтау, негізгі және жанама ақпаратты ажыратса алу, құбылыстарды бағалау және талдаумен сипатталады); академиялық компонент (терминологиялық минимумды, тілдік бірліктерді білу, анықтама беріп үйрену, графикалық материалдармен жұмыс жасау, лексикалық ақпаратты алу және сақтау, сөздерді менгеру, оларды қолдану кезінде ойланда отырып сөйлеу үшін еске түсіру) және тілдік компонент.

CLIL терминін 1994 жылы қолданысқа енгізген Дэвид Марш бұл әдіснамалық тәсілді пәндер немесе пәндердің бір бөлігі қосарлы мақсатқа, атап айтқанда пән туралы білім алуға және сонымен бір уақытта шет тілі бойынша білім алуға назар аударылатындығын сипаттаған берді[8;27] . Бұл әдістің педагогикалық және әдіснамалық тұстарымен айналысып келген ғалымдардың пайымдауынша және Финляндия, Норвегия, Польша, Германия, Испания, Италия сияқты Еуропа елдерінде

жаппай енгізілген тәжірибе нәтижесі көрсетіп отырғандай, егер *CLIL* тиісті түрде жузеге асырылса, ол тыңдаушылардың тілдік дағдысын және тақырыпты білуін жақсартуға ықпал етіп қана қоймай, сонымен қатар мәдениетаралық білімді игеруді ілгерілетеді деген фактін алдыңғы қатарға шығарады. Оқытудың алуан түрлі стратегияларын дамытуға және инновациялық оқыту әдістерін қолдануға ықпал етеді отырып, пәнмен байланысты оқыту когнитивтік даму мен жалпы шет тілін оқытуды да жеңілдетеді.

CLIL негізгі төрт қағидаттың ықпалдасуына негізделген: таным, қоғамдастық, коммуникация және мәдениет [7;45]. Онда хабарлауға (тақырып, мазмұн), ортаға (тіл) және басқалармен әлеуметтік өзара іс-киммел жасауға назар аударылады. Бұл тәсілді үстанушыларға сүйенсек, тілдің өзгеруі таным үшін катализатор ретінде әрекет етеді

Пән мен тілді кіріктіре оқыту тәсілінің шет тілін көсібі бағдарлай отырып оқытудағы тағы да бір артықшылығы - лексикалық-терминологиялық талдауға, яғни терминнің сипаттамасы бойынша талдауға (өнімділік, қысқалық, айқындық, жүйелік), терминологиялық қатардың қалыптасуын талдауға және глоссаримен жұмысты жүйелі жүргізуге мүмкіндік береді.

Нәтижелер. Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясының тыңдаушылары үшін «Көсіби бағдарланған ағылшын тілі» пәні міндетті компонент болып табылады. Осы пән бойынша бағдарламаларды дайындауда түрлі отандық және шетелдік жазбаларды зерделей отырып, шет тілін көсібі бағдарлай отырып оқытуда *CLIL* тәсілінің басымшылықтары артып, осы тәсіл негізінде бағдарламаны дайындауды жөн көрдік. Себебі аталмыш оқу орнының тыңдаушылары мемлекеттік қызметкерлер болып табылатындықтан, сонымен қатар жұмыс барысында шет тіліндегі терминдерді игеру қажеттіліктерінің туындауы саладарынан бұл тәсілдің артықшылықтары тәжірибе жүзінде де ойлаған деңгейде өз нәтижесін көрсетті.

Сабак барысында терминдерді пән мен тілді кіріктіре оқыту тәсілі негізінде “Running commentary”, “Skinny and fat questions and thinking skills”, “KWL (know, want, learn) grid”, “Newsy newspapers”, “Placemat”, “Scrambled eggs”, “Vital visuals” сияқты шарапалар арқылы тыңдаушылардың қызығушылықтары оянып, терминдерді жеңіл илеруге ықпал етті [3; 120].

ҚОРЫТЫНДЫ

Мақаламызды қорытындылай келе, көсіби тілдік құзіреттілікке ие тыңдаушы шет тілінде жүргізілетін сұқбаттарға еркін қатыса алатынын, сонымен қатар ғылыми-тәжірибелік конференцияларда, әртүрлі мәжілістерде шетелдік әріптестерімен көсіби ортасында талқылауларға қатысып, келісімдер жүргізе біletінін, өзіндік сынни көзқарасын білдіріп, көсіби шығармашылық түрғыда жұмыс істей алатынын дәлелдей алдық деп ойлаймыз.

Елімізде Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың бастамасымен «Үштүгірлы тіл» мәдени жобасын дамыту басымдыққа айналыш, соның ішінде жаһандану жағдайында әлемдік интеграцияға кіргізу тілі ретінде ағылшын тіліне мән берілуде. Ал сол тілді көсіби түрғыдан оқытуда мамандық лексикасымен, яғни

терминдер бірлігімен таныстыру және оларды сойлеуде қолдана білуге дайындау мәселелері мен әдістері озектілігін жоймайды.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Айтбаев О. Қоғамдық ғылымдар терминологиялық лексикасының қалыптасуы мен дамуы- Алматы, 1992
2. Оразбаева Ф. Тілдік катынас: теориясы мен әдістемесі.- Алматы, 2000
3. Ball P. CLIL, English teachers and the three dimensions of content-Modern English Teacher. — 2015. — P. 47–50.
4. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL Content and Language Integrated Learning. — Cambridge: Cambridge University Press, 2010. — P. 254.
5. Costa F. Integrating Content and Language in higher education in Italy; Ongoing research. International CLIL Research Journal.— 2010. — No. 1(3). — P. 19–29.
6. Cummins Jim. Language, power and pedagogy: Bilingual children in the crossfire — Clevedon, England: Multilingual Matters, 2000. — P. 111
7. Dale L., Tanner R. CLIL activities. A resource for subject and language teachers. Cambridge Handbooks for Language Teachers. Series Editor Scott Thornbury. — Cambridge: Cambridge University Press, 2013. — P. 294.
8. Dalton-Puffer C., Nikula T., Smit U. Charting policies, premises and research on content and language integrated learning. InC. Dalton-Puffer, T. Nikula, & U. Smit (Eds.), Language use and language learning in CLIL classrooms. — Amsterdam: John Benjamins, 2010. — P. 3–19.